

Historia

II Wojna Światowa

71 rocznica

I wojna światowa była największym konfliktem zbrojnym w historii świata, trwającym od 1 września 1914 do 11 listopada 1918 (w Europie do 8 maja 1918), obejmujący zasięgiem działań wojennych prawie całą Europę, wschodnią i południowo-wschodnią Azję, północną Afrykę, część Bliskiego Wschodu i wszystkie oceany. Niektóre epizody wojny rozgrywały się nawet w Arktyce i Ameryce Północnej. Poza większością państw europejskich i ich koloniami, brały w niej udział państwa Ameryki Północnej i Ameryki Południowej oraz Azji. Głównymi stronami konfliktu były państwa osi i państwa koalicji antyhitlerowskiej - alianci.

Za datę rozpoczęcia wojny przyjmuje się 1 września 1939 – atak Niemiec na Polskę, 3 września 1939 w wyniku wygaśnięcia terminu ultimatum o godzinie 11 przed południem brytyjskiego czasu letniego przystąpiły do wojny Wielka Brytania i Francja (w piśmiennictwie zachodnim podaje się czasami tę drugą datę jako początek wojny światowej). Niektórzy za początek wojny światowej uznają wojnę japońsko-chińską, rozpoczętą 7 lipca 1937 najazdem wojsk japońskich, jednakże aż do 1941 konflikt ten pozostawał lokalny. W historiografii radzieckiej istniało pojęcie Wielka Wojna Ojczyźniana, rozpoczynająca się 22 czerwca 1941 wraz z atakiem niemieckim na ZSRR. Dla Amerykanów wojna rozpoczęła się 7 grudnia 1941, wraz z atakiem japońskim.

Zapowiedzią nadchodzącego konfliktu był wzrost nastrojów nacjonalistycznych i dążeń ekspansywnych ze strony państw osi, wyrażający się w ataku faszystowskich Włoch na Abisynię (wojna włosko-abisyńska 1935-1936), trwającej od 1937 wojnie chińsko-japońskiej (część historyków uważa ją za część II wojny światowej) oraz rozbiórce Czechosłowacji (październik 1938). W Hiszpanii od 1936 roku trwała krwawa wojna domowa, w której starły się interweniujące państwa faszystowskie i komunistyczne ZSRR. II wojnę światową poprzedziły też takie agresywne zachowania ze strony III Rzeszy, jak: zajęcie Nadrenii w 1936, Anschluss Austrii (marzec 1938 – marzec 1939) oraz aneksja Kłajpedy i Czech. Ze strony Włoch przykładem złamania prawa międzynarodowego było zajęcie Albanii wiosną 1939.

Atak na Polskę

Wojna wybuchła 1 września 1939 po ataku III Rzeszy niemieckiej w porozumieniu z ZSRR na Polskę. Pierwszy etap wojny, nazywany wojną obronną Polski lub tradycyjnie w piśmiennictwie kampanią wrześniową, prawdopodobnie rozpoczął nalot na Wieluń, a zaraz po nim ostrzał Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte przez pancernik Schlezwig-Holstein i agresja wzdłuż całej granicy niemiecko-polskiej zgodnie z dyrektywami "Fall Weiss".

W trakcie II wojny światowej Polska poniosła relatywnie największe straty i szkody demograficzne spośród wszystkich państw walczących i okupowanych. Do dzisiaj zakres tych strat i zakres represji nie jest dokładnie znany. Zarówno III Rzesza, jak i Związek Radziecki prowadziły wobec Polaków i zamieszkujących II Rzeczpospolitą obywateli innych narodowości, politykę eksterminacji do ludobójstwa włącznie, politykę wynaradawiania, wyniszczenia biologicznego i kulturowego, masowych wysiedleń, wreszcie politykę deportacji na roboty przymusowe i przymusowego wcielania do swych armii. Do dziś nie znamy prawdziwej liczby obywateli polskich - ofiar działań wojennych i obu okupacji. Nie ma chyba w Polsce miejscowości, które mieszkańcy nie ucierpiłoby czy nie byłiby poddani represjom. Świadczą o tym tysiące pomników i tablic pamiątkowych umieszczanych przez lata w całym kraju. Nie ma rodziny, która nie straciłaby kogoś bliskiego, nie była poddana wysiedleniu, zmuszona do pracy przymusowej.

W chwili wybuchu wojny Polska miała układ sojuszniczy z Francją z 1921, układ sojuszniczy z Wielką Brytanią z 25 sierpnia 1939 oraz sojusz z Rumunią, obowiązujący jednak tylko w przypadku ataku ze strony ZSRR. Niemcy były powiązane paktem antykominternowskim z Japonią i Włochami, tzw. paktem stalowym z Włochami oraz układem

z ZSRR (pakt Ribbentrop-Mołotow) z 23 sierpnia 1939, który de facto dzielił Europę Środkową na strefy wpływów obu państw i dawał Niemcom wolną rękę w wojnie z Polską. Formalnie wojna nabrała charakteru światowego z chwilą wypowiedzenia jej przez Wielką Brytanię i Francję 3 września 1939. Wraz z Wielką Brytanią do wojny przystąpiły Indie i główne państwa Wspólnoty Brytyjskiej (dominia brytyjskie): Australia i Nowa Zelandia (3 września), ZPA (6 września) i Kanada (10 września). Oficjalnie po stronie Niemiec do wojny nie przyłączyły się na tym etapie jednak ani Włochy, ani Japonia. Neutralność zachowały Węgry i Rumunia. Wraz z Niemcami ruszyła natomiast na Polskę słowacka Armia Polowa "Bernolak", a 17 września również bez określonego w prawie międzynarodowym wypowiedzenia wojny zaatakowała Polskę Armia Czerwona.

Agresja ZSRR rozstrzygnęła o klęsce militarnej Polski w kampanii ZSRR rozpoczął okupację terytorium Rzeczypospolitej do linii zmodyfikowanego paktu Ribbentrop-Mołotow. Atak ten złamał polsko-sowiecki pakt o nieagresji z 1932, który miał obowiązywać do 1945, jednak nie wywołał ze strony rządu polskiego wypowiedzenia wojny. ZSRR w nocy przedstawił w nocy 17 września 1939 – w chwili rozpoczęcia agresji ambasadorowi RP w Moskwie Wacławowi Grzybowskiemu stwierdził jednostronnie zaprzestanie istnienia państwa polskiego. Ambasador odmówił przyjęcia noty, polscy dyplomaci wyjechali z terytorium ZSRR dopiero po interwencji dziekana korpusu dyplomatycznego, ambasadora Rzeszy von Schulenburga.

Kampania wrześniowa skończyła się, kiedy wojska niemieckie i sowieckie zajęły terytorium Polski i zakończył się opór wojsk polskich (regularnej armii) na terenie kraju. Armia Czerwona toczyła walki z Korpusem Ochrony Pogranicza na całej linii granicznej. Ciężkie walki oddziały Wojska Polskiego i ochotnicy stoczyli w obronie Grodna. Naczelny Wódz Edward Rydz-Śmigły wydał dyrektywę:

Sowiety wkroczyły. Nakazuję ogólne wycofanie na Rumunię i Węgry najkrótszymi drogami. Z bolszewikami nie walczyć, chyba w razie natarcia z ich strony lub próby rozbrojenia oddziałów. Zadanie Warszawy i miast, które miały się bronić przed Niemcami – bez zmian. Miasta do których podejść bolszewicy, powinny z nimi pertraktować w sprawie wyjścia garnizonów do Węgier lub Rumunii.

Brak publicznego formalnego ogłoszenia przez Prezydenta i rząd RP

faktu istnienia stanu wojny pomiędzy ZSRR a Polską i brak jednoznacznego rozkazu Naczelnego Wodza stawiania oporu najeźdźcy doprowadził do dezorientacji dowódców i żołnierzy (p. Obrona Lwowa 1939) a w konsekwencji do wzięcia do niewoli ok. 250 tysięcy żołnierzy i oficerów, w większości nie stawiających oporu.

Po agresji sowieckiej rząd polski ewakuował się w nocy 17 września 1939 na terytorium sojuszniczej Rumunii. Wbrew porozumieniu polsko-rumuńskiemu o swobodnym prawie przejazdu pod naciskiem niemiecko-sowieckim, przy porozumieniu Rumunów z rządem francuskim (ambasador Leon Noël) rząd polski został bez uprzedzenia internowany. 30 września 1939 prezydent Ignacy Mościcki, korzystając z prerogatyw konstytucji o możliwości wyznaczenia następcy w czasie wojny wydał dekret o przekazaniu władzy Władysławowi Raczkiewiczowi, co zapoczątkowało działalność Rządu RP na uchodźstwie.

Mieszkańcy obu okupowanych części państwa polskiego poddani zostali represjom przez okupantów. Jeszcze we wrześniu 1939 rozpoczęły działalność podporządkowane Rządowi RP na uchodźstwie struktury państwa podziemnego. Ciągłość państwa Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej wbrew deklaracjom agresorów i okupantów została zachowana. W okupowanym kraju odtworzono konspiracyjną administrację i podziemne Wojsko Polskie.

Skutki II wojny światowej

II wojna światowa miała tragiczne skutki dla obywateli państw biorących udział w wojnie. Straty wśród ludności cywilnej wyniosły łącznie prawie 33 miliony ludzi. Wojna (zarówno bezpośrednie działania wojenne, jak i nie mające uzasadnienia militarne alianckie naloty dywanowe czy zaplanowane akcje pacyfikacyjne ze strony Niemców) doprowadziła do dużego zniszczenia w miastach, głównie tych o dużym znaczeniu strategicznym – takich jak Warszawa, Stalingrad, Cherboung, Drezno, Tokio czy Berlin, a także tragicznych dla Japończyków wybuchów dwóch bomb atomowych (w Hiroshimie i Nagasaki), wskutek czego bezpośrednio zginęło nie mniej niż 150 tys. osób a kilkadziesiąt tysięcy zostało ciężko rannych (co doprowadziło znaczną ich część do szybkiej śmierci), a dalsze zgony nastąpiły wskutek promieniowania. Znana jest także zbrodnicza działalność hitlerowców zakładających obozy koncentracyjne, będące narzędziem ludobójstwa podbitych narodów.

Wskutek wojny z powodu zniszczeń i strat materialnych pozycję na arenie międzynarodowej straciły Wielka Brytania, Japonia, Niemcy i Francja. Od teraz los Europy zależał w głównej mierze od USA i ZSRR. Po konferencji w Jałcie w lutym 1945 nastąpił polityczny podział Europy na blok zachodni i blok wschodni (początek zimnej wojny). Na zebraniu Wielkiej Trójki potwierdzającym spotkaniem w Teheranie ustalono, że terytoria, zdobyte przez Armię Czerwoną znajdą się w strefie wpływów ZSRR, a te wyzwolone przez aliantów zachodnich – w strefie wpływów państw zachodnich. W ten sposób Polska i pozostałe kraje Europy środkowo-wschodniej stały się zależne od ZSRR, natomiast Grecja, Włochy, Francja i Benelux, a po kilku latach także cała Austria – w bloku zachodnim. Jugosławia i Albania opanowane po wycofaniu się Niemców i Włochów